

Hvad nu, hvis det æstetiske var samfundets omdrejningspunkt?

Temanummer: Værdiskabelse i kunst og kulturliv

Denne artikel ser på værdiskabelse, som muliggøres i performancekunst, hvor deltagere tilbydes indlevelse i alternative verdener, imens hverdagslivet sættes på pause. Artiklen er case-specifik og tager afsæt i forfatterens praksisforankrede forskning i Sisters Hope, som er en performancegruppe med base i København og omegn, der udforsker visionen om Det Sanselige Samfund. Artiklen udfolder hvordan

performancekunst opererer i metakommunikative gråzoner, som kan rykke ved vores virkelighedsopfattelse, og den ser på, hvordan midlertidig indlevelse i en anden-verden kan være en nøgle til forbundethed og nye handlerum. Performancekunstens unikke værdiskabelse skal således findes i genrens mulighedsskabende rum.

MAJA EJRNÆS

Antropolog og forhenværende medskabende performancekunstner i Sisters Hope, nu programleder i Dronning Marys Center ved Københavns Universitet, mde@samf.ku.dk

GRY WORRE HALLBERG

Ph.d., medgrundlægger og kunstnerisk leder i Sisters Hope, medlem af Projektstøtteudvalget for Scenekunst i Statens Kunstfond og Global Connector i IETM (International network for contemporary performing arts), gry@sistershope.dk

I 2008 ramte den største globale finanskrisen siden depressionen i 1930'erne Danmark, hvilket medførte en dominoeffekt af virksomhedskonkurser, stigende arbejdsløshed og et drastisk prisfald på boligmarkedet. Vi mærkede konsekvenserne af årtiers ukritisk stillingtagen til et risikovilligt internationalt finansielt system med imaginære værdipapirer, og krisen blev et wake-up call, der inspirerede flere kunstaktivistiske reaktioner. En af disse reaktioner var performancebevægelsen Sisters Hope med manifestet Sensuous Society, som advokerede for et paradigmeskifte; et sanseligt opgør med en verden domineret af en økonomisk rationalitet. Hvad nu, hvis vi forestillede os et samfund centreret om den æstetiske dimension: sanselighed og poesi?

Dette spørgsmål har været afsat for mere end et årtis udforskning i Sisters Hope, og artiklen her er baseret på forfatterens levede erfaringer og refleksioner herfra. Gry Worre Hallberg stiftede Sisters Hope med sin såkaldte poetiske tvillingsøster (heraf navnet Sisters Hope), Anna Lawaetz, og er gruppens nuværende kunstneriske leder. Maja Ejrnæs var medskabende performancekunstner og antropolog gennem syv år. Både Gry og Maja har udført praksisbaseret forskning i Sisters Hope (Hallberg, 2021; Ejrnæs, 2018), og vi samler her vores indsigter i et fælles bud på performancekunstens mulige værdiskabelse anno 2024.

I dag står vi ikke på samme måde i en galoperende finanskrisen, men derimod i en klimakrisen og en trivselskrisen; for blot at nævne at par af de kriser, der præger tiden. Erkendelsen af nutidens kriser kan medføre følelser af håbløshed og magtesløshed, og undvigelse kan blive en overlevelsesstrategi for den enkelte (Macy og Johnstone, 2022: 2-3; Massumi, 2015: 1-2).

Den immersive og interaktive performancekunst tilbyder deltagelse i alternative livsverdener, hvor hverdagen sættes midlertidigt på pause, imens grænserne mellem forestilling og virkelighed gradvist udviskes. I disse performative rum kan deltagere få stærke oplevelser af, at det, vi forestiller os – det, vi drømmer om – rent faktisk er en mulighed.

Vi vil argumentere for, at udforskningen af sanselige *hvad nu hvis*-scenarier i performancekunst som Sisters Hope kan være en nøgle til at stimulere fornemmelser af forbundethed, håb og handlekraft. Den immersive og interaktive performancekunst tilbyder deltagelse i alternative livsverdener, hvor hverdagen sættes midlertidigt på pause, imens grænserne mellem forestilling og virkelighed gradvist udviskes. I disse performative rum kan deltagere få stærke oplevelser af, at det, vi forestiller os – det, vi drømmer om – rent faktisk er en mulighed.

Udforskning af/i en anden verden

Sisters Hope har manifesteret sin vision om et mere poetisk og sanseligt samfund i alt fra 24-timers byvandring med ophold i kirker og rådhus til uge-lange kostskoler og senest etableringen af et æstetisk værested på en nedlagt SFO i et boligsocialt område (Egerup, 2020; Laura, 2020). Når Sisters Hope ”manifesterer”,¹ tager de performancekunstneriske greb udgangspunkt i tre tilgange: interaktivitet, immersion og intervention (Hallberg, 2021: 65-72).

Interaktivitet. Det er let at få øje på det interaktive element, idet alle, som vil opleve Sisters Hope, inviteres ind som interagerende deltagere. I Sisters Hope taler vi ikke om et publikum, men derimod om forskellige deltagelsesniveauer; fra ’medarbejder’ til ’besøgende’. Der findes ikke noget manuskript for interaktion mellem deltagere, men vi arbejder med interaktivitetsdesign, som når vi rammesætter en deltagers ankomst til et 24-timers ophold med Sisters Hope med inspiration fra ritualteori om liminalfaser (van Gennep, [1909] 1960; Turner, [1969] 2008; [1967] 2014; Fischer-Lichte 2008).

Immersion. Det immersive element handler om at skabe et overbevisende totalunivers ved hjælp af blandt andet scenografi og lyd- og lysdesign, som giver deltagere mulighed for at lade sig opsluge i en anden verden end den, der kendetegner hverdagslivet i det 21. århundrede (De Oliveira, 2003; Kolesch, 2019; Machon, 2013).

Intervention. Vi finder det intervenierende element i den måde, hvorpå Sisters Hope er til stede i byrum, på skoler og andre institutioner (Gade, 2010; Thompson, 2017; Thompson og Sholette, 2004). Sisters Academy – The Ta-

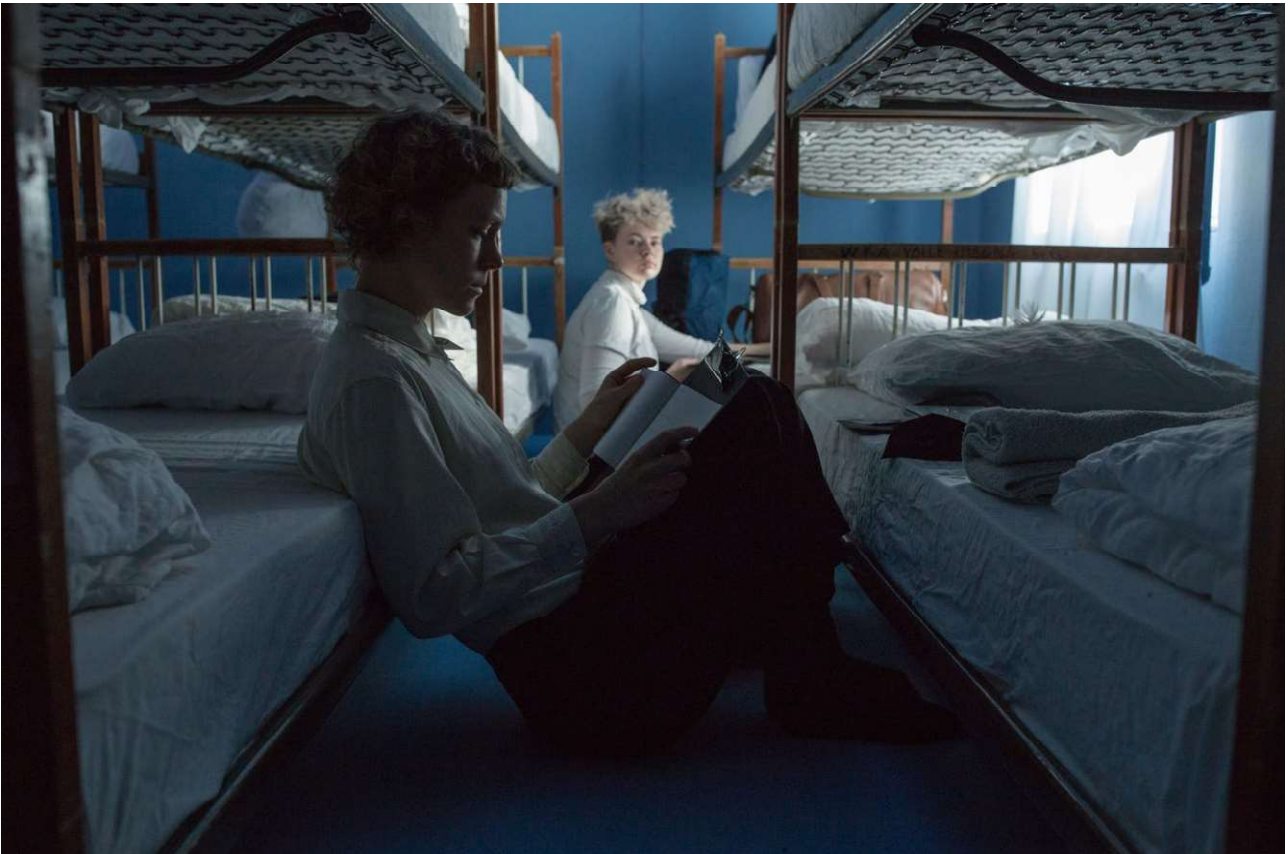
keover er et af de formater, som vi har arbejdet med. Her overtager vi en uddannelsesinstitution og transformerer den til et sanseligt læringsunivers, som bliver en del af lærere og elevers obligatoriske hverdag i to uger (Hallberg og Darsø, 2019).

Sisters Academy – The Takeover of Sisters Hope. Elever og lærere møder første dag i Sisters Academy – The Takeover (2016). Foto: I diana lindhardt.

Et socialæstetisk praksisfællesskab

Ved hjælp af begrebet 'socialæstetik' kan vi anskue Sisters Hope som et kulturelt landskab af karakteristiske objekter, idéer og handlinger, der til sammen frembringer sanselige oplevelser (Ejrnæs, 2018; MacDougall, 1999). Hvis vi skal beskrive det særegne ved Sisters Hope, er det ikke nok at nævne karakteristiske elementer i omgivelserne – såsom den atmosfæriske lysætning, udsmykningen med spejle og æg eller lyden af Sisters Hopes egen radiokanal. Landskabet udgøres også af de performative og interaktive retningslinjer, for eksempel fjernelsen af mærkater fra objekter [de-branding] og intentionen om at leve så analogt som muligt – uden smartphones og andre gadgets. I et sådan socialæstetisk perspektiv er manifesteret The Sensuous Society ikke en teoretisk ramme uden for et praktisk landskab; det figurerer på samme niveau som tilstedeværelsen af atmosfærisk lys. Som socialæstetisk landskab vækker Sisters Hope genkendelighed for os, der har levet i det, mens det kan virke fremmed eller eksotisk for besøgende, som møder det for første gang (Ejrnæs, 2018: 39).

Sisters Hope Home af Sisters Hope. Deltagere i den fælles sovesal i Sisters Hope Home (2021-2025). Foto: I diana lindhardt.

Sisters Hope arbejder med et vedvarende univers og har udviklet sig til en art sanselig samfundskultur. Der er mange aspekter af Sisters Hope, der går igen fra manifestation til manifestation, men det er ikke et uforanderligt socialæstetisk landskab, som deltagere internaliserer og reproducerer. Ejrnæs (2018) har tidligere analyseret Sisters Hope som et praksisfællesskab, der kontinuerligt forhandles og opretholdes af dets medlemmer. Her kan perifere besøgende gæster gradvist opnå medlemskab ved at indgå i situerede læringsprocesser med erfarne medlemmer, som både beskytter og åbner døre til fællesskabets iboende viden og erfaringer (Ejrnæs, 2018; Lave og Wenger, 1993; Wenger, 1999). Selvom besøgende gæster ofte er mere afventende og usikre end de kulturbærende medarbejdere, bliver der lagt vægt på, at ny deltagelse er mulig fra første besøg. Et centralt metodisk greb er, at Sisters Hope inviterer alle deltagere til at udforske deres eget *Poetiske Selv*. Udforskningen starter for mange med en liggende meditatív refleksionsøvelse guidet af en medarbejder, som introducerer 'Det Poetiske Selv' sådan her:

“Det Poetiske Selv er ikke en karakter, ikke en fiktion, det er vores iboende poetiske potentiale” (oversat af forfattere).

Sisters Hope kan altså anskues som et socialæstetisk praksisfællesskab, hvor der gives plads til poetisk selvudfoldelse.

Det er ikke bare noget, vi lader som om

Med beskrivelsen af Det Poetiske Selv peger Sisters Hope på, at det, vi laver, ikke bare er noget, vi lader som om (Ejrnæs, 2018: 22, 44-46, 2020: 78; Hallberg, 2021: 169-178). I manifestet *Sensuous Society* understreges det desuden, at 'Det Sanselige Samfund' ikke er en utopi. Det er derimod en ramme til at udforske en radikal idé om det æstetiske som organiserende princip; det sanselige og poetiske som det mest værdifulde i samfundet:

No utopia: *Sensuous Society is no utopia. Sensuous society is a framework to explore the radical idea of the aesthetic dimension, the sensuous and the poetic as the highest values of society. What kind of society would that create?*

Uddrag fra en in situ notesbog, deltager i Sisters Hope.²

Der er altså en klar intention i Sisters Hope om at italesætte vores praksis som noget, der finder sted i virkeligheden, og på den måde afspejler Sisters Hope en generel tendens i performancekunsten til at arbejde sig væk fra en mere traditionel teaterverdens fiktive rammesætning (Fischer-Lichte, 2008: 29). Samtidig arbejder Sisters Hope med en stærk performativ rammesætning; så hvordan skal vi forstå 'virkeligt' i denne ramme?

Her er der hjælp at hente fra teorier om rammesat socialitet i den performance-orienterede antropologi (Ejrnæs, 2020: 71; Sjørlev, 2007: 1-2, 18-19). Gregory Bateson har argumenteret for, at sociale væsener løbende navigerer mellem leg og alvor ved at udveksle metakommunikative beskeder (2000: 178), og Erving Goffman (1974) har tænkt videre i disse baner ved at foreslå, at vi bruger forskellige 'nøgler' til at svare på spørgsmålet: Hvad er det, der foregår her? At 'slås for sjov' er et eksempel på en nøgle for socialitet, som signalerer, at det bare er noget, vi leger (Goffman, 1974: 21-23, 40-41, 48, 562). I Sisters Hope bruger vi udtrykket "we step in" til at signalere, at "vi træder ind" i en verden af poesi og sanselighed, hvor vi ikke bare lader som om. "We step in" bliver således til en performativ ytring, en talehandling, som ikke bare refererer til virkeligheden, men intentionelt medvirker til at forme den (Austin, 1975; Ejrnæs, 2018: 42-43).

Ejrnæs (2020) har tidligere udfoldet, hvordan den specifikke kontekst påvirker deltagernes oplevelse af Sisters Hope. Hvis manifestationen finder sted inden for rammerne af en kunstinstitution, så er deltagelse frivillig og indebærer en vis accept af, og forventning til, en kunstoplevelse (Fischer-Lichte, 2008: 25, 201). Her forventes måske radikale udtryk, mens disse til gengæld kan tolkes som uvirkelige i forhold til hverdagslivet udenfor. Når Sisters Hope inviterer deltagere til at indskrive sig som "elever" og på en kostskole i 24-timer, som

det skete inden for rammerne af udstillingsstedet Den Frie Udstillingsbygning i 2017, udfordrer gruppen umiddelbart vores forventninger til et udstillingssted. Tilsvarende udfordrer Sisters Hope forbipasserendes forventninger til byrummet, når vi bevæger os langsomt ned ad strøget med lange sorte nederdele og hvidt tyl om hovedet. I forbindelse med manifestationer i byrum, er vi ofte blevet råbt ad, fotograferet eller blevet stillet nysgerrige spørgsmål; vi er blevet stoppet flere gange af politiet, og influenceren Anders Hemmingsen har delt adskillige videoer af os, hvilket tyder på, at vi i denne kontekst fremtræder som en uventet og iøjnefaldende begivenhed (Ejrnæs, 2020: 76).

Den performative virkelighed i Sisters Hope bliver således til, idet vi intentionelt træder ind i det socialæstetiske praksisfællesskab med metakommunikative beskeder om, at vi ikke bare lader som om. Den bliver samtidig til, idet Sisters Hope manifesterer i byrum og institutioner, som ikke er tiltænkt eller afsat til kunsten, og herved kan den performative virkelighed rykke ved vante forestillinger og hverdagsliv.

Da vi overtog rådhuset

Som en del af scenekunsthifestivalen CPH Stage manifesterede Sisters Hope i 2019 formatet *Sensuous Governing* på Københavns Rådhus med spørgsmålet: Hvad nu, hvis byen blev styret på en mere poetisk og sanselig måde? Deltagere blev i denne performance guidet gennem det historiske magtcentrum fra 1905 af nynnende Sisters Hope-medarbejdere, delvist med bind for øjnene og i et langsomt tempo uden ord. Alle guidede deltagere havde frivilligt tilmeldt sig den interaktive festivalperformance, og de havde således en vis forståelsesramme at arbejde med. Til sammenligning var der flere vagter, politikere og embedsfolk på rådhuset, som ikke var klar over, hvad der foregik på deres arbejdsplads. Da en performer forsøgte at skabe kontakt til vagterne gennem små sedler med tekst såsom ”a city as soft as a body”, [en by så blød som en krop], fik hun streng besked om at lade dem være i fred, så de kunne passe deres arbejde. Efter manifestationen fortalte vores kontaktperson på rådhuset, at flere politikere var blevet decideret bange for os.

Til at forstå mødet mellem Sisters Hope og de ufrivillige deltagere på rådhuset kan vi bruge antropologen Mary Douglas' idéer om kontekstbestemt symbolsk renhed og fare (Ejrnæs, 2020: 73). Ifølge Douglas udgør det, der ikke hører hjemme inden for en given kontekst, en potential fare, da det truer den kulturelle sammenhængskraft, og fysisk kontrol eller undvigelse bliver da risikominimerende håndteringsstrategier (Douglas, 1996: 37-40). Ved hjælp fra Douglas kan vi forstå tilstedeværelsen af Sisters Hope på rådhuset som uorden i en ordnet kontekst, der udgjorde en oplevet fare for medarbejderne (Ejrnæs, 2020: 73). Hallberg (2021: 384) har i forlængelse af Mathis (2015) argumenteret for, at Sisters Hope i denne sammenhæng manifesterede en form for radikal *blødhed*, som kan virke provokerende for omverdenen. Her kan vi

forstå 'blødhed' som en særlig, og for nogen provokerende, poetisk aktivisme – der kontrasterer med atmosfæren i offentlige bureaukratiske rum.

På nuværende tidspunkt vil det nok være tydeligt for læseren, at Sisters Hope opererer i (metakommunikative) gråzoner, hvor der ikke findes entydige svar på spørgsmålet: Hvad er det, der foregår her? I anledning af en større fejring af teaterhistoriens vildeste performances i 2022, udtrykte lektor i teatervidenskab Stig Jarl følgende om performancekunstgenren:

“Performance er som et abstrakt digt, og du kan ikke afkode det som andet end en oplevelse af form og bevægelse i tid. På den måde mister intellektet kontrol, og du føler en grundlæggende usikkerhed, fordi du ikke forstår, hvad der sker. Ordet 'fordi' er væk. Vi spørger hele tiden hvorfor, og det vil det ikke svare på... det er centralt, at der er en krop i centrum, og at den krop handler og bruger rummet som instrument for de handlinger. Modsat almindelige teaterstykker går man ikke kognitivt til en handling, man skal sanse sig ind på den” (Politiken, 2022).

Mens gråzoner kan skabe usikkerhed for den enkelte deltager, vil vi i det følgende afsnit argumentere for, at de også rummer et mulighedsrum, og at det er i mulighedsrummet, vi finder performancekunstens unikke værdiskabelse.

Billeder fra *Sensuous Governing* og *Sensuous City of Sisters Hope*. Sisters Hope medarbejder på Rådhuspladsen og i gangene i Københavns Rådhus (2019 og 2021). Foto: I diana lindhardt.

Hvad nu, hvis forandring er mulig?

Liminalitet er et klassisk antropologisk begreb, der stammer fra Arnold Van Genneps teorier om overgangsritualer ([1909] 1960), og begrebet har været en vigtig inspirationskilde i performancekunsten. Van Genneps liminalitetsbegreb er blevet videreudviklet af antropologen Victor Turner, der forstår 'liminalitet' som en overgangsfase forårsaget af en midlertidig afbrydelse af samfundets sociale normer (Turner, [1969] 1970: 94-5). Denne liminale fase er karakteriseret af tvetydighed og et subjunktivt *hvad nu hvis*-modus. Her gives plads til det, som potentielt kunne være, til forskel fra den skråsikre antagelse om, hvordan verden nødvendigvis hænger sammen (Ejrnæs, 2020: 68; Turner, 1980: 157).

Når Sisters Hope inviterer deltagere til midlertidigt at sætte deres hverdagsliv på pause – blandt andet ved at undvære adgang til mobiltelefoner, sætte tempoet ned og udskifte small talk med dybere øjenkontakt – så kan det være en åbning til et liminalt mulighedsrum, hvor der gælder andre spilleregler for væren og social interaktion. Ikke kun som et tankeeksperiment, hvor vi forestiller os eksistensen af et mere sanseligt samfund, men som en kropslig udforskning inden for rammerne af et socialæstetisk praksisfællesskab. Her er ikke tale om en utopisk drømmeverden, men måske snarere en udfoldelse af 'utopiske performativer' forstået som små, men dybe oplevelser, der løfter alle ind i en håbefuldst følelse af, hvordan verden kunne være, hvis hvert øjeblik var lige så æstetisk slående og intenst (Dolan, 2016: 240; Ejrnæs, 2020: 80), og hvis den stærke erfarede følelse af forbundethed var en mere permanent klangbund i livet.

Forbundethed

I ph.d.-afhandlingen *Sensuous Society – Carving the path towards a sustainable future through aesthetic inhabitation stimulating ecologic connectedness* argumenterer Hallberg (2021) for, at den oplevelse af forbundethed, som mange deltagere i Sisters Hope får, er en central komponent i kunstens potentiale for at skabe vejen mod en mere bæredygtig fremtid – både på et mentalt, et socialt og et miljømæssigt niveau. De tre niveauer er hentet fra Félix Guattaris tre økologier ([1989] 2008). Guattaris overordnede ambition er at finde en ny tilgang i det, han kalder 'økosophien', karakteriseret ved dens evne til at respektere forskellene mellem alle levende systemer og stimulere en ny sindets økologi. For Guattari refererer økologi til forbindelsen mellem alle elementer, men han zoomer ind på og finder særlig interesse i forbindelsen mellem miljøet, sociale relationer og menneskelig subjektivitet. For hver af disse tre kategorier udvikler han en økologi: en environmental økologi, en social økologi og en mental økologi. De tre økologier er ikke adskilte territorier, men dannes relationelt og tværgående. Dette påkalder en søgen efter afvigende vektorer, der er i modstrid med tingenes normale orden, især potentielle veje til subjektivering og

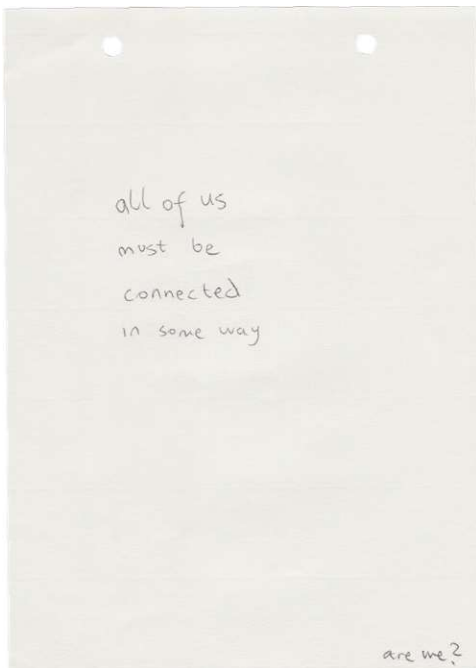
singularisering. Individets afvigelse er central i den mentale økologi, da man skal sætte en stopper for "[...] isolerede og fortrængte singulariteter, der drejer i cirkler [...]" (Guattari, 2008: 34), som i øjeblikket dyrkes i uddannelse med videre. I stedet må vi skabe rum for udvikling af affektive praksisser (Guattari, 2008: 38) i menneskelige grupper af alle størrelser, en social økologi som den mentale økologi kan udvikle sig ud fra (ibid.: 39 ff.). Den environmentale økologi er formet af aktiviteterne og praksisserne i de nye mentale og sociale økologier. Derfor mener Guattari også, at vi har brug for nye sociale og æstetiske praksisser, nye praksisser for selvet (ibid.: 45).

Sisters Hope har sit eget arkiv – 'The Archive' – dette indeholder bl.a. donerede notesbøger fra alle de deltagere, der har beboet Sisters Hopes analoge universer i mindst 24 timer. I Hallbergs ph.d.-afhandling anvendte hun dette som empirisk materiale og kaldte det 'in situ data', fordi det er materiale, der er transporteret direkte inde fra den enkelte deltagers oplevelse og erfaring, *mens* de er i Sisters Hopes univers snarere end før eller efter den æstetiske oplevelse og erfaring. Sammen med en læsegruppe på fire læste Hallberg over 800 notesbøger fra deltagere i Sisters Hope.² Derudover læste Hallberg en række indlæg på Sisters Hopes blog, hvor både medarbejdere og deltagere også skriver før og efter den levede nedsynkning i Sisters Hopes sanselige univers.

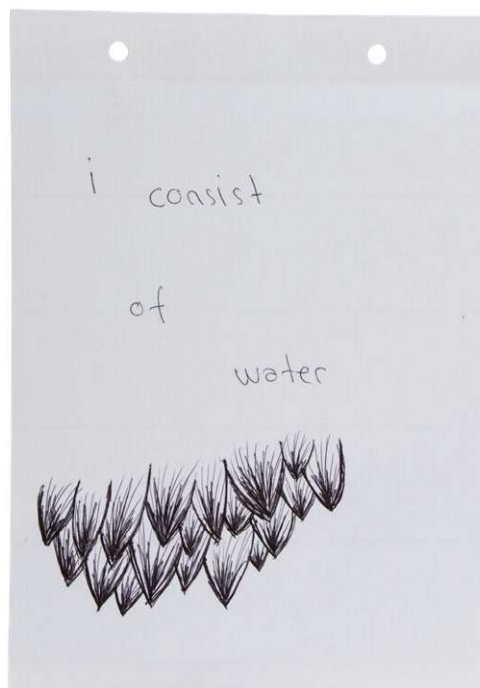
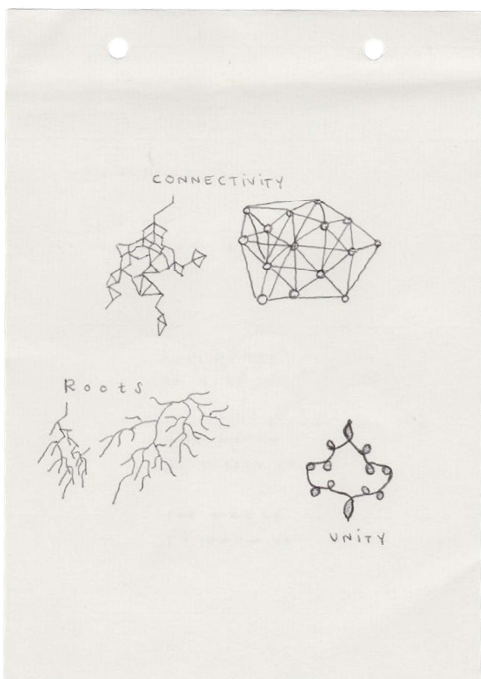
I denne læsning var der tydelige spor af forbundethedserkendelse hos deltagerne; både i relation til selvet (mental økologi), fællesskabet (social økologi) og det omgivende miljø (environmental økologi). Refleksioner over forbundethed var for flere deltagere koblet til refleksioner over Det Poetiske Selv, og denne performative metode kan således anskues som muliggørende for udviklingen af en ny mental økologi. Nedenstående blogpost er blot ét eksempel på, hvordan dette kan komme til udtryk.

"Forbind igen. Noget inde i mig – de kalder det et poetisk selv – bliver endelig bedt om at afsløre, vise, udvikle sig selv. Det har altid været der, været en del af mig, men ingen har nogensinde bedt det specifikt om at komme op til overfladen. Det er endnu tættere på mit sande jeg end så mange aspekter af mit væsen, som jeg viser og handler ud i hverdagen. Jeg elsker, at det er autentisk. Jeg elsker, at der bliver bedt om det i denne proces. Jeg elsker, at det kan tage enhver form og udtryk. Jeg er klar til at blive overrasket af det og til at blive taget til nye skjulte steder i mig selv. Det føles som den mest autentiske og dyrebare del af mig selv. Jeg er glad for, at det får en stemme inden for Sisters Academy. Jeg er glad for at dele det med dig og blive berørt af dig til gengæld. Genforbindelse til mig selv, til dig og til miljøet gennem bevidsthed om sanserne" (oversat af Hallberg).³

Nedenfor ses nogle uddrag fra Sisters Hopes blog og arkiv, der illustrerer refleksioner over forbundethed, som knytter sig til det sociale og til omgivelserne; herunder oplevelser af altings forbundethed. En omfattende analyse og inklusion af et meget større datamateriale kan findes i Hallberg (2021).

Uddrag fra en in situ notesbog, deltager i Sisters Hope.

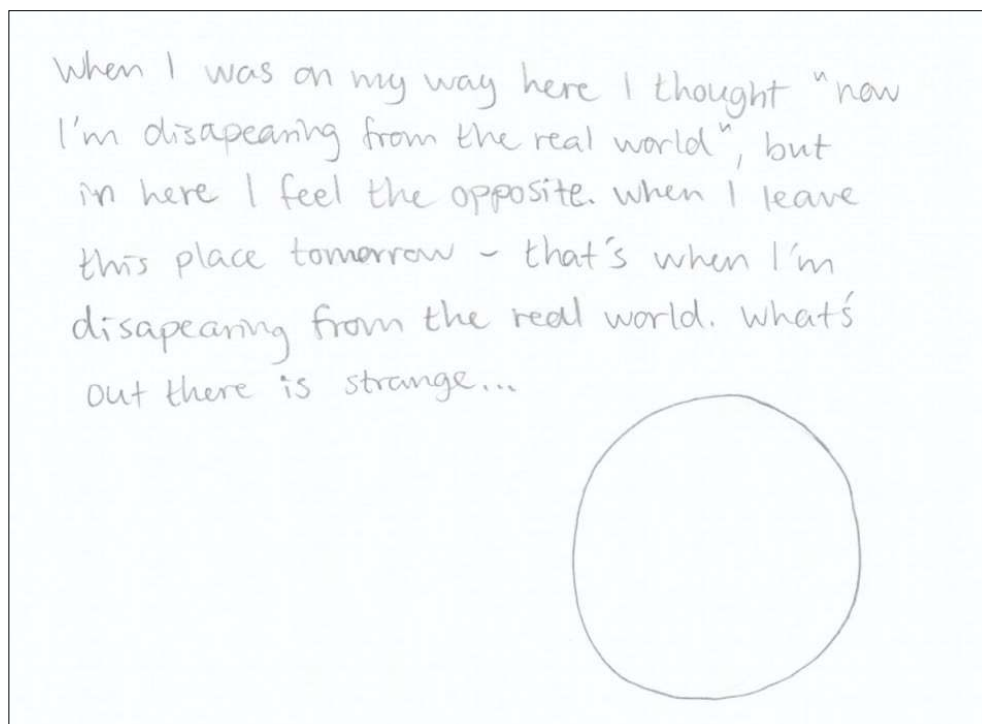

Uddrag fra en in situ notesbog, deltager i Sisters Hope.

Værdiskabende samfundsforandring

Når vi taler værdiskabelse, er det vanskeligt at sammenligne kortvarige og håbefulde øjeblikke med den forbundethedsfølelse, der kan opstå, når deltagere tilbringer længere tid i Sisters Hope. Der synes at være en sammenhæng mellem dedikeret deltagelse over tid og oplevelser af en vis dybde i egen praksis (Ejrnæs, 2018, 2020; Hallberg, 2021). Idet vi udforsker hvad nu hvis-scena-

rier, kan oplevelsen af at lade som om eller at spille en rolle forekomme blandt deltagere, men disse kan også let forvandles til oplevelser af autenticitet; en forvandlingsproces, der kan ske på alt fra en time til en måned (Ejrnæs, 2018: 54-55, 65-66) – eller over flere år. Hvis vi lever os tilstrækkeligt ind i den anden verden, som Sisters Hope tilbyder, så kan vi endda nå til et punkt, hvor verdenen derhjemme eller udenfor kan synes fremmed eller uvirkelig til sammenligning (Ejrnæs, 2018; 2020: 81).

Uddrag fra en in situ notesbog, deltager i Sisters Hope.

I tråd med idéen om postliminale inkorporationsfaser (Turner, 1970) er det intentionen i Sisters Hopes praksis og filosofi at gøre deltagere i stand til at tage deres Poetiske Selv med hjem og integrere deres kropslige erfaringer i hverdagslivet. Her vil den erfarne deltager have et sprog og en selvtillid i egen praksis, som kan hjælpe med at bygge bro mellem de to verdener (Ejrnæs, 2018: 80-3). I den nye femårige performance Sisters Hope Home arbejder vi med et nyt format, hvor deltagerne, som i denne sammenhæng kaldes 'beboerne', kommer tilbage på månedlig basis over et halvt eller et helt år. I tiden derhjemme arbejder de med forskellige hjemmeopgaver, der er med til at integrere deres Poetiske Selv og sanselige forbundethedspraksisser i deres hverdagsliv. Denne bevægelse fra midlertidig til mere permanent beboelse i kunsten kalder vi 'beboelseskunst', og vi taler dermed om et potentielt nyt kunstparadigme, som vi har benævnt 'Inhabitation' (Hallberg, 2022).

For os at se har den interaktive, immersive og intervenerende performancekunst et radikalt forandringspotentiale, idet den tilbyder kropslig udforskning af alternative livsverdener, som udfordrer

hverdagslivets trummerum; som får os til at stoppe op og reflektere over, hvor vi er på vej hen, men som også bliver vejvisende for en mulig fremtid, der er værd at leve i; en fremtid, som vi selv kan være med til at skabe gennem vores intentionelle beboelser i performancekunstens taktile praksis.

Spørgsmålet er imidlertid ikke kun om forandring er mulig, men også om den er ønsket. I eksemplet med manifestationen på rådhuset så vi, at performancekunsten skabte usikkerhed blandt vagter og politikere, og man kan overveje, om vores blotte tilstedeværelse udfordrede de etablerede magt- og samfundsstrukturer på en uønsket måde (Ejrnæs, 2020: 73). Ligesom det er tilfældet med uorden i en ordnet kontekst, kan liminale overgangsfaser ryste vores verdens- og virkelighedsopfattelse. Så ved siden af mulighedsrummet ligger potentielle nye risici og kriser for både individ og samfund (Ejrnæs, 2018: 69; Turner, [1982] 1998). Den ukendthed eller blødhed, der reageres på, reageres der imidlertid også på, fordi den sanselige og poetiske tilgang, som Sisters Hope manifesterer, er langt fra den måde vores nuværende samfund i et økonomisk rationelt paradigme er struktureret på; ifølge den civilisationskritik, der fremlægges i kritisk teori og æstetisk filosofi op igennem det 20. århundrede (Marcuse, [1964] 1999; [1954] 1969; Adorno og Horkheimer, [1947] 2002; Bateson, [1972] 2000; Latour, [2017] 2018; Haraway, 2016). Man kan argumentere for, at vi i tidens kriser oplever nogle af de dysfunktioner, som vores nuværende samfundsstruktur er årsag til, herunder Batesons analyse af den økologiske krises forankring i en konkurrencepræget kapitalistisk 'adskillelseskultur', hvor vi ikke længere erkender altings forbundethed (Bateson, 2000), Guattaris analyse af denne økonomiske rationalitets samfundsstrukturelle konsekvenser for individ og socialitet (Guattari, [1989] 2008), eller som den feministiske filosof og kurator Paul Beatriz Preciados reaktion på COVID-19-krisen bevidner: "I modsætning til hvad man kunne forestille sig, vil vores helbred ikke komme fra en grænse eller adskillelse, men kun fra en ny forståelse af fællesskabet med alle levende væsner, en ny deling med andre væsener på planeten" (Preciado, 2020). Denne samfundsstruktur, som vi lige nu bebor, er også en struktur, der primært placerer kunsten i et autonomt adskilt rum uden egentlig indflydelse. I de performative mulighedsrum, vi taler om i denne artikel, er kunstens sanselighed og poesi den definerende præmis, og det er nysgerrighed om, hvilket samfund dette vil skabe, der bærer Sisters Hopes projekt.

Det kan umiddelbart være vanskeligt at værdisætte et performativt mulighedsrum, ligesom det kan være svært at måle effekten af oplevet håb, forbundethed eller handlekraft i samfundet. Siden performancekunstens opblomstring i 70'erne har genren levet uden for samfundets institutioner, nogle gange i opposition til disse, og dette kan være en del af forklaringen på, at man skal lede længe – hvis ikke forgæves – efter evalueringer af performancekunstens

værdiskabelse i samfundet. Performancekunst er en subgenre, som hverken har sin egen uddannelse⁴ eller fagforening i Danmark, og som let kan blive overset eller stå lidt usynlig bag 'moder-genrerne' billed- og scenekunst. Samtidig bliver genren i stigende grad anerkendt på sine egne præmisser og på den etablerede kunstscene, hvor store museer som Guggenheim og Tate Modern investerer i innovative udviklingsprogrammer for performancekunsten, og genren blev for nyligt fremhævet ved prisoverrækkelser i 2017 og 2019 på Venedigbiennalen (Gusman, 2023).

For os at se har den interaktive, immersive og intervenierende performancekunst et radikalt forandringspotentiale, idet den tilbyder kropslig udforskning af alternative livsverdener, som udfordrer hverdagslivets trummerum; som får os til at stoppe op og reflektere over, hvor vi er på vej hen, men som også bliver vejvisende for en mulig fremtid, der er værd at leve i; en fremtid, som vi selv kan være med til at skabe gennem vores intentionelle beboelser i performancekunstens taktile praksis.

Litteratur

- Austin, John L. (1975), *How To Do Things With Words: The William James Lectures Delivered at Harvard University in 1955*, Oxford: Oxford University Press.
- Bateson, Gregory (2000), *Steps to Ecology of Mind*, Chicago, London: University of Chicago Press.
- De Oliveira, Nicolas (2003), *Installation Art in the New Millennium: The Empire of the Senses*, redigeret af N. Oxley og M. Petry, New York: Thames og Hudson.
- Dolan, Jill (2016), "Utopian performatives", i Henry Bial og Sara Brady, red., *The Performance Studies Reader*, 3rd Edition, London: Routledge.
- Douglas, Mary (1996), *Purity and Danger: An Analysis of Concepts of Pollution and Taboo*, London: Routledge.
- Egerup, Stina F. (2020), "SFO bliver til samskabende laboratorium", *Lokalavisen Taastrup*. <https://sistershope.dk/web-site-2023/wp-content/uploads/2023/04/SFO-BLIVER-TIL-SAMSKABENDE-LABORATORIUM.pdf>
- Ejrnæs, Maja (2018), *To Go Deeper when It Works* (kandidatspeciale), København: Københavns Universitet.
- Ejrnæs, Maja (2020), "What if Imagination Were Real? Risk and Potentiality in Copenhagen-based Performance Art Examples", *Journal of Extreme Anthropology*, 4(2): 64-88.
- Gusman, Tancredi (2023), "Introduction. On the presence of past performance: Investigating the practices of reconstructing and representing performance art", i *Reconstructing Performance Art*, London: Routledge.
- Fischer-Lichte, Erika (2008), *The Transformative Power of Performance: A New Aesthetics*, London/New York: Routledge.
- Gade, Solveig (2010), *Intervention & kunst: socialt og politisk engagement i samtidskunsten*, København: Forlaget Politisk Revy.
- Goffman, Erving (1974), *Frame Analysis: An Essay on the Organization of Experience*, Boston: Northeastern University Press.

- Guatteri, Félix ([1969] 2008), *The Three Ecologies*, oversat af Ian Pindar og Paul Sutton, Bloomsbury revelations, London/ New York: Continuum.
- Hallberg, Gry W. (2022), "At bebo kunsten - lokale og globale rum og praksisser for beboelse af det sanselige og poetiske", *Peripeti*, 19: 58-67.
- Hallberg, Gry W. (2021), *Gry Worre Hallberg: Sensuous Society - Carving the path towards a sustainable future through aesthetic inhabitation stimulating ecologic connectedness*, ph.d.-afhandling, København: Københavns Universitet.
- Hallberg, Gry W. og Lotte Darsø (2019), "Using Performance to Foster Inherent 'Poetic Potential' in Nordic Schools", i Elena P. Antonacopoulou og Steven S. Taylor, red., *Sensuous Learning for Practical Judgment in Professional Practice*, volume 2: Arts-Based Interventions, Cham: Palgrave Macmillan, pp. 75-107.
- Haraway, Donna (2016), *Staying with the Trouble: Making Kin in the Chthulucene*, Durham: Duke University Press.
- Kolesch, Doris (2019), "Immersion and spectatorship at the interface of theatre, media tech and daily life. An introduction", i Theresa Schütz og Sophie Nikoleit, red., *Staging Spectators in Immersive Performances: Commit Yourself!* London/New York: Routledge, pp. 1-18.
- Latour, Bruno (2018), *Down to Earth: Politics in the New Climatic Regime*, Cambridge: Polity.
- Laura, Heidi (2020), "Vestegnens poetiske selv", *Weekendavisen*, 5. november.
- Lave, Jean og Etienne Wenger (1993), *Situated Learning. Legitimate Peripheral Participation*, Cambridge: University Press.
- MacDougall, David (1999), "Social Aesthetics and The Doon School", *Visual Anthropology Review*, 15(1): 3-20.
- Machon, Josephine (2013), *Immersive Theatres: Intimacy and Immediacy in Contemporary Performance*, Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Macy, Joanna og Chris Johnstone (2022), *Active Hope (Revised): How to Face the Mess We're in with Unexpected Resilience and Creative Power*, Novato: New World Library.
- Marcuse, Herbert (1969), *Eros and Civilization: A Philosophical Inquiry into Freud*, London: Sphere Books.
- Marcuse, Herbert (1999), *One-Dimensional Man: Studies in the Ideology of Advanced Industrial Society*, London; New York: Routledge.
- Massumi, Brian (2015), *Politics of Affect*, Cambridge; Malden, MA: Polity Press.
- Mathis, Lora (2015), "Radical Softness as a Weapon", i Lora Mathis, tilgængelig på www.loramathis.com/kipp-harbor-time
- Schultz, Laura L., Cecilie U. Smith og Sofie V. Lebech (2018), "Reclaim Challenge: Rethinking the critical impact of an education of performance art in Denmark", *Nordic Theatre Studies*, 30(2): 40-60.
- Sjørølev, Inger (2007), "Ritual, performance og socialitet - en introduktion", i *Scener for samvær: ritualer, performance og socialitet*, Aarhus: Universitetsforlag.
- Thomsen, Camilla S. (2022), "Teaterhistoriens vildeste performances", *Politiken*, 23. september.
- Thompson, Nato (2017), *Culture as Weapon: The Art of Influence in Everyday Life*, London: Melville House.
- Thompson, Nato og Gregory Sholette (2004), *The Interventionists: Users' Manual for the Creative Disruption of Everyday Life*, Cambridge: MASS MoCA, MIT Press.
- Turner, Victor ([1969] 1970), *The Ritual Process: Structure and Anti-Structure*, New York: Cornell University Press.
- Turner, Victor ([1967] 2014), "Betwixt and between: the liminal period in rites of passage", i *The Forest of Symbols: Aspects of Ndembu Ritual*, Ithaca: Cornell University Press, s. 93-111.

Turner, Victor (1982), *From Ritual to Theatre: The Human Seriousness of Play*, New York: PAJ Publications.

Van Gennep, Arnold ([1909] 1960), *The Rites of Passage*, oversat af M.B. Vizedom og G.L. Caffee, Chicago: University of Chicago Press.

Wenger, Etienne (1999), *Communities of Practice: Learning, Meaning, and Identity*, Learning in doing: social, cognitive, and computational perspectives, Cambridge: University Press.

Slutnoter

- 1** Dette er et emisk sprogbrug internt i Sisters Hope, som vi bruger, når vi udfolder vores praksis i et tidsafgrænset projekt, event, produktion mv. Her "manifesterer" vi visionen om Det Sanselige Samfund.
- 2** Læsegruppen bestod af Tania Maria Henneberg, Krisztina Toth, Emma Sofie Brandon og Bogumiła Majchrzycka.
- 3** Blogindlæg kan ses her: <https://sistershope.dk/re-connect/>.
- 4** Se Schultz og kolleger (2018) for perspektiver på den værdiskabelse, som en statsanerkendt uddannelse i performancekunst i Danmark ville kunne bidrage til.